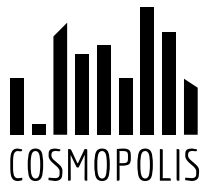

PETR RŮŽIČKA

SPIRÁLA MARNOSTI

PŘÍBĚH O PŘÁTELSTVÍ V DOBĚ, KDY NADĚJE
ZHASÍNÁ RYCHLEJI NEŽ ŽIVOT

Petr Růžička

SPIRÁLA MARNOSTI

PETR RŮŽIČKA

SPIRÁLA MARNOSTI

PŘÍBĚH O PŘÁTELSTVÍ V DOBĚ, KDY NADĚJE
ZHASÍNÁ RYCHLEJI NEŽ ŽIVOT

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Text © Petr Růžička, 2026

Cover © Tomáš Sitar, 2026

© Grada Publishing, a. s., 2026

Odpovědná redaktorka Julie Gonzálezová

Korektura Marie Gonzálezová

Sazba Roman Křivánek, Art007

ATELIER Grafický návrh obálky Ing. arch. Tomáš Sitar
TOMSON A-PARTNER ARCHITECTS
ATELIER TOMSON

Vydala Grada Publishing, a. s. pod značkou Cosmopolis v Praze roku 2026,
jako svou 10 614. publikaci

Tisk Typodesign s.r.o.

Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-1707-9 (ePub)

ISBN 978-80-271-0557-1 (pdf)

ISBN 978-80-271-6580-3 (print)

Tam, kde začíná odvaha,
končí bezpečí

PROLOG

Žanek vypil na ex další štamprli kořalky a svoje kalné oči upřel na řádky dopisu, který právě dokončil. Zrak mu horečnatě klouzal po řádcích vytvořených jeho kostrbatým písmem:

Bruno,

ani nevím, proč Ti píšu. Když píšu tahle slova, mám pocit, že snad ani neexistuje inkoust, kterej by dokázal dostatečně vyjádřit, co cejtím.

Nevím, snad chcu neco vysvětlit, stejně si však nemyslím, že bych měl právo na nějaký vysvětlení, a možná nemám právo vůbec na nic z toho, co Ti chcu povědět.

Dobře vím, že potom, co sem provedl, bych měl mlčet a nezasloužím si od Tebe ani slova, ale možná právě proto musím napsat, musím ze sebe vykřičet aspoň něco. Dobře vím, že to, co jsem udělal, se nedá vomluvit, ale aspoň se Ti pokusím říct, co se ve mně vdehrávalo.

Chtěl bych všechno vykřičet, protože ten křik mám pořád v hlavě. Ať dělám, co dělám, pořád tam je, tejrá mě a dusí mě a já už nevím, co mám dělat.

Možná, že tohle nemá žádnej smysl, že Ty už nechceš žádný moje slova číst. Ani Ti to nezačlívám. Naprosto to chápu.

Bru, příteli můj nejlepčí, jedinej, byl sem slabej. Ano, slabej a zbabělec, slabčí, než sem si kdy mohl připustit,

a to i sám před sebou. Víš, jak sme se předtím vo tym bavili. Věděli sme, že to nebude jednoduchý. Snažili sme se na to připravit. Ale na to se připravit nikdá nedá a člověk za sebe nemůže ručit a nikdá předem neví, jak se v těžký chvíli zachová. Bohužel.

Víš, kdyby aspoň nebylo na cestě to děcko, můj potomek, určitě by to byl syn a hrál by fotbal jako my. Panebože, teď mě napadá, že Ty to možná ani nevíš, že sem měl bejt tatem.

Seděl sem tam přivázaněj na tvrdý židli a hleděl do toho vostrýho světla, a přitom mě drtilo vědomí, že mám v rukách něco daleko cennějšího, než je můj strach, než je můj život. Životy mejch přátel a známejch, ale taky ten rodící se život v Anině břiše.

Ty gestapáci byli chladný a přesný, Bru, myslel sem, že vydržím, ale když začali mluvit vo všem, co sme dělali, Bruno, všecko věděli a naprostej šok byl, že věděli to naše heslo.

A když potom poslali pro Aňu. Prostě, vyděsili mě k smrti. Nedokázal sem vzdorovat. Co všecko a jak snadno ti mohou vzít, jak lusknutím prstů můžou vobrátit tvůj život v prach. Je to hrozný, byl sem slaběj, zradil sem, nedokázal sem vydržet a tvýho tatu to stálo život a ty seš teď v koncentráku.

Život se převrátil úplně naruby a já každej den přemejšším, jak žít dál. Nebo esli vůbec. V každý tváři kolem, do který se zahledím, vidím nekoho, komu sem ublížil. Někdý se mně zdá, že by bylo lepč, kdybych to skončil, zmizel. Abych už dál nenosil to břemeno, abych nemusel nikomu vysvětlovat, že i když sem chtěl bejt silnej, nedokázal sem to.

Ani nevím, proč Ti to píšu. Nepíšu Ti to proto, abys mně odpustil. Ani nevím, esli něco takovýho je vůbec možný. Ale je pro mě důležitý, abys věděl, že sem to neudělal z nenávisti nebo protože bych chtěl zradit. Udělal sem to ze strachu, ze zoufalství, z tý nejhnušnější slabosti. A teď už si to budu

v sobě navždycky nosit. Dobře vím, že v Tvejch vočích už nejsou nic. Ale musel sem Ti to napsat, protože pokud máš vědět o mým pádu, chcu, aby to bylo celý, bez jediný lži.

Stejně tak nevím, co bude dál. Ale chcu, abys věděl, že cejtím každej okamžik tů viny a ztráty. Jestli budu eště kdy mět příležitost neco udělat, abych to nejak napravil, přísahám, že to udělám. Do tů doby mi nezbejvá než doufat, že tenhle dopis alespoň kouskem vyjádří to, co nedokážu jinak vyslovit, a že Ti aspoň trochu vysvětlil, jaký prázdny místo teď ve mně je.

Jedno vím jistě. Do konce života si budu nýst tuhle tu hanbu. A ať mě už teď budeš považovat za kohokoli, snad mě pochopíš, pokud to je možné, i kdybys mi nevodpustil. Vím, že seš silnější, že Ty bys to vydržel. Je mi jasný, že takovýho přítele, jako jsi Ty, už nikdá mět nebudu.

S pokorou a bolestí tvůj kdysi přítel

Žanek

Když dočetl, otřel si rukávem orosené čelo a chvějící se rukou si nalil dalšího panáka, jenž vzápětí zmizel v jeho útrobách.

Žanek vstal, uchopil dopis a nejistým krokem se došoural do kuchyně k rozhricovaným kamnům. Pohrabáčem otevřel dvířka kamen a chvíli nehnutě unavenýma očima hleděl do žhnoucího ohně.

Potom napsaný dopis pomalu vsunul do plamenů.

Bezduchým Žankovým tělem smýkali dva gestapáci sklepením domu na Mozartově ulici jako beztvarym pytlek brambor. Jeho bolavá hlava dokázala vnímat maximálně sem tam slabě svítící žárovku. Odpornou pachut' zvratků v ústech a tesklivý nářek nesoucí se suterénem vnímal jen jako z velké dálky. Jeho mysl naprosto opanoval nesnesitelný pocit zrady a hanby.

Kopancem přistál na chladné tvrdé podlaze neosvětlené místnosti.

„Je tu někdo?“ zeptal se po chvíli do tmy zoufale. „Prosím..., prosím vás je tu ještě někdo se mnou? Můžete mně prosím helfnout? Nevíte, co se to děje?“

Žankovy horečné dotazy narážely pouze do chladných prázdných zdí a žádné odpovědi se mu nedostalo. Stoupl si na podlamující se nohy, které měl jako hadrová panenka, a ve tmě s napřaženými rukama šmátral kolem sebe. Místnost nebyla větší než dvakrát dva metry. Cítil jen chlad a plíseň. Zády se opřel o studenou stěnu a zcela vyčerpán se sesunul do sedu zpět na zem.

Ani nevěděl, kdy a jak usnul nebo jak dlouho spal, když tu ho ze spánku probudil skřípot dveří a oslnující světlo. Zprvu naprosto nechápal, kde je a co se děje.

První kopanec do břicha mu připomněl, kde se nachází. Dále již neměl čas nad čímkoliv přemýšlet. Ležel na studené zemi a rukama si kryl hlavu. Tří silní chlapi s vykasanými rukávy a šlemi na kalhotách jej mlátili gumovými hadicemi hlava nehlava.

„Nechte mě, co to děláte, prosím, všechno sem vám řekl. Hajzlové, svině, nechte teho.“

Když přišel k sobě, zjistil že opět sedí uvázaný na židli a do očí mu žhne to odporné žluté světlo. Bylo to jako déjà vu. Nevěděl, zda výslech snad neskončil nebo jak dlouho už to všechno trvá...

„Ale ale, pane Bauere, copak se vám to přihodilo...?“

Žanek uslyšel povědomý hlas gestapáka vycházející zpoza otravné zářící lampy. Hlas, který nepostrádal nádech ironie a výsměchu. *To je přece ten stejný, kerýmu sem už všechno pověděl, co proboha eště chce, honí se Žankovi hlavou.*

„Upadl jste snad ve sprchách, nebo jste snad narazil někde dole v našich sklepech do zdi? Já jsem to správci už opakovaně říkal, že je to tam hrozně špatně osvětlené,“ řekl gestapák a rozesmál se hýkavým smíchem.

„Inu, co s vámi? Co s vámi, pane Bauere, řekněte. Nám jste sabotážími škodil, kamarádům jste svou výpověď nepomohl. K čemu vy vlastně jste? Vím, já vím, doma vás čeká ta vaše kurva, se kterou jste si upletl děcko, ale copak takový nekvalitní podčlověk jako vy má právo dál chodit po světě?“

Žanek se při gestapákových slovech nekontrolovatelně chvěl po celém těle a mezi lopatkami se mu po zádech řinul pot.

„Ledaže,“ pokračoval esesák, „ledaže byste nám byl ještě nějak užitečný...“ Po krátké odmlce vyslychající pokračoval: „Půjdete hezky domů za svojí nastávající maminkou, které řeknete, že to všechno bylo nedorozumění a že jste doma. Nadále budete chodit do práce, hrát fotbal, tak jako doteď, ale oči a uši budete mít otevřené. Jakmile něco zajímavého zaslechnete nebo uvidíte, hnedle se nám s tím svěříte. A jestli ne, tak dole v našem sklepech je místa dost, nejen pro vás, ale i tu vašu Aňu a v našich koncentračních táborech je toho místa ještě více. Tak si to dobře promyslete a zachovejte se podle toho.“

Žhnoucí žárovka domluvila a Žankovi padla hlava vysílením na prsa.

„Uwe, ty dole ho tam ale zřídili. Pokuste se s ním něco udělat, ať může mezi lidi, a vykopněte ho ven.“

Brněnské ulice opanoval typický listopad. Tmavé a do šatů z popílku tisíců komínů oděné domy trochu rozjasňovaly pouze dlouhé červené prapory s bílým terčem a černým hákovým křížem.

Žanek bloudil ulicemi a rozbitým nosem nasával příznačný pach končícího podzimu a nastávající zimy. Bezduše chvátal, co mu zbité tělo dovolilo. Snažil se vyhýbat lidem, děsil se toho, že by potkal někoho známého. Ze setkání s jakoukoli německou uniformou měl hrůzu.

Při cestě kolem Svitavy sešel až těsně ke břehu a na chvíli se zastavil. Sehnul se a v kalné ledové vodě namočil svůj šátek, který si přiložil na kořen nosu, jelikož se mu zase spustila krev. Vzpomněl si, že v jednom z výkladů jakéhosi obchodu zjistil dnešní datum, a tedy to, že na gestapu strávil víc než dva dny.

Myšlenky se mu v hlavě honily rychleji než voda spěchající Svítavou do náruče své větší sestry Svratky. Při pohledu do tmavého studeného proudu řeky mu znovu vyskočily ostny výčitek. Zrada, které se dopustil, byla neodpuštělná, a možná by bylo nejlepší vrhnout se do proudu!

Vzpomenul Bruna, kterému kdysi vysvětloval, jak dokáže většinu starostí nechat plavat. Ale tohle nešlo nechat plavat. Tohle se nedá pusť z hlavy. Je zrádce. A teď ještě chtějí, aby byl práškač. Není to dávno, co řešili jenom auta, baby a fotbal, a teď je život totálně v hajzlu... *Panebože, co budu dělat, pomyslel si v duchu, co jen budu dělat?*

Už byla skoro tma, když se objevil v jejich ulici. Hnedle jej zarazilo, že se u něho v oknech nesvítlí. Světla přes zatemnění samozřejmě nebyla vidět jasně, ale Žanek si už zvyknul rozeznávat, zda se u nich za černými papíry na oknech svítí, či ne. Kdepak trajdá ta Aňa, měla by už bejt přece doma, pomyslel si Žanek. Jakmile spatřil zcela černé i to jediné okno na pavlačové straně, zmocnil se ho divný pocit a píchlo jej v břiše.

„Áňo, kde seš, seš doma?“ promluvil Žanek do potemnělého bytu po odemčení dveří. Jedinou odpovědí mu bylo vrzání židlí od

sousedů nahoře. Po rozsvícení v kuchyni padl jeho vyděšený pohled na zaschlé hnědé skvrny na podlaze.

„Ježíšmarjá, co se tady stalo?“ vykřikl polohlasem.

Chvatně, v jakémisi stavu beztlíže, proběhl ostatní místnosti a krev našel také v ložnici na Anině posteli a na dalších místech.

Žanek běžel k sousedům a zabouchal na dveře.

„Sousedko, to su já...“

Paní Blažková s tváří bledou jako smrt si Žanka překvapeně prohlížela a první, co z ní vypadlo, bylo: „Tebe pustili...?“

Žanek chvíli nejprve na sousedku zaraženě hleděl, ale hned se vzpamatoval a zeptal se: „Kde je Aňa? Co se u nás sakra stalo?“

„Chlapče, chlapče, nedobře je s námi... Včera zrána byl u vás zase nějaký křik a potom eště vim, že starej Jurda ze druhýho štoku vodvezl Aňu do špitálu. Tak běž za nim. Já víc nevím...“ domluvila sousedka a uhnula pohledem.

„Vodlifroval sem ju ke Svatý Anně, děsně krvácela. Když sme tam dojeli a volal sem na doktora, tak byla skoro bez sebe. Žanku, poslouchej mě, su si jistej, že potratila... Musíš bejt silnej, sou to strašlivý časy...“ domluvil starý souseď a položil Žankovi ruku na rameno.

Slova ho zasáhla jako ostrý nůž. Další souseďovo povídání už nevnímal, kýval hlavou, dělal, že poslouchá, ale neslyšel. Jeho mysl se toulala v těchto chvílích kdesi mimo. Jako kdyby Žankův mozek usoudil, že nyní už je toho na něj fakt moc, a v obraně vypnul podstatné tělesné funkce, zejména vnímání.

Ne nadarmo se říká, že čeho je moc, toho je příliš.

O nějakých deset minut později se Žanek probral sedě v kuchyni na židli s hlavou v dlaních, přičemž si naprosto nevzpomínal, jak se vlastně ze druhého patra do své kuchyně dostal. Jako kdyby měl alkoholové okno. Od souseďovy zprávy o potratu si nic nepamatoval.

Dítě, které se ještě nenarodilo, bylo náhle pryč. A Anna, ta někde leží opuštěná a křehká, podobná květině pod zimním mrazem. Jejich společná naděje byla ztracena.

Opláchnul se, vzal ze šteláře něco peněz a za dalších deset minut už autem uháněl k nemocnici U Svaté Anny. Celá cesta do nemocnice se mu slévala v jediný okamžik, jeden nekonečný krok.

„Pane Bauere, vaše milá prodělala potrat v důsledku silného stresu nebo fyzického násilí. Přiznám se, že nedokážu přesně definovat příčinu,“ sdělil lékař v nemocnici Žankovi a pokračoval: „V každém případě těhotenství je pryč a vy se s tím budete muset smířit. Slečna Synková je nyní stabilizovaná a je již mimo ohrožení života...“

„Doktore, prosím vás, a jak...“ slova Žankovi uvízla v hrdle, „...zkrátka, bude moct mět ještě děčka?“

„Na to je příliš brzy, ale obávám se..., ale nezdoufajte, příroda je všemocná... Někdy dá druhou šanci.“

Žankovi se zatočila hlava a musel se rukou opřít o zeď.

Nikdy není tak zle, aby nemohlo být ještě hůř.

„Co je ovšem nejhorší,“ pokračoval lékař, „když jsme vaši družku dostali z nejhoršího, připadala mi velmi zmatená a nic si nepamatovala. Nejprve jsem to přisuzoval prožitému šoku, ale ona si nepamatuje ani svoje jméno. Posadte se honem!“ vyzval lékař Žanka, když viděl jeho výraz.

„Mám obavy, jestli se u ní následkem prožitého traumatu neobjevila disociativní porucha. Její chování a ta amnézie by tomu nasvědčovala. Prosím vás, musíte být silný, budeme to muset konzultovat s psychiatrem, protože jakmile slečna Synková zjistila, že došlo k potratu, tak se její psychická situace ještě zhoršila a momentálně je to tak, že vůbec nemluví a v podstatě nereaguje na žádné podněty...“

Ohromený Žanek najednou nebyl schopen pohybu. Zkrivená ústa se mu nekontrolovatelně chvěla. „Můžu za ňou, můžu ju vidět?“ vyrazil ze sebe.

„Pane Bauere, obávám se, že bude lepší, kdybyste k ní v tuto chvíli nechodil. Myslím, že to bude lepší pro vás pro oba.“

Zimou oslabené slunce si na východní části města říkalo Brňákům svými ranními paprsky o pozornost. Jeho paprsky se prodraly i jednou nezatemněnou tabulkou okna Žankova bytu a přinutily jej otevřít bolavé oči. Bylo chladné pozdní ráno. Jemné bledé záblesky slunečního světla zvýraznily opuchliny v Žankově tváři.

Chvíli hleděl na spadnuté zatemnění, které bude muset co nejdříve opravit, ovšem v tuto chvíli to byla jeho nejmenší starost.

První, co ho při pohledu na budík napadlo, bylo, že už měl být dávno v práci a mistr jej bude hubovat. Nicméně jeho veškerou pozornost přitahovalo především bolavé tělo po výprasku na gestapu, a zejména děsivé myšlenky po včerejší návštěvě nemocnice.

Milosrdný spánek, který strávil překvapivě bez jakýchkoli snů, mu umožnil částečně zregenerovat, a především zapomenout na příšerné události, které se odehrály v posledních třech dnech.

Probuzení však všechna černá mračna znovu nahnalo do Žankovy mysli. Při vzpomínce na Aňu a nenarozené dítě se mu úzce stáhlo hrdlo a srdcem mu začala pulzovat nervozita. Černé myšlenky částečně zahrnala bolest při vstávání z postele, přičemž si mimoděk vzpomněl na rvačku, při které se seznámil s nejlepším přítelem Brunem. Tehdy ti němečtí turneři byli sice taky tři, ale měli prázdný ruce. Ti, co ho zmydlili především na gestapu, to byli jiní řízci a v rukách měli gumový hadice, pomyslel si. Bolelo ho celé tělo, kruci, ti ale uměli bouchnout. Celý svůj dosavadní život nikdy nepřemýšlel nad tím, kdo je jaké národnosti. Během života v Brně mu bylo úplně fuk, jestli je někdo Čech, Němec, Žid nebo Slovák. Lidi vždycky dělil jenom na

dobrý a špatný. Ale teď? Teď v něm začala po všem prožitém klíčit nenávisť ke všemu německému. Bylo to zatím jen takové malé zrnko, ale už se uchytilo v úrodné půdě.

„Jendo, pojď, dáme si hrnek horké melty,“ přivítal mistr Novotný Žanka v dílně. Toho zarazilo, že mistr nenadává kvůli jeho pozdnímu příchodu. Přisuzoval to však prázdné garáži. Asi už zase není do čeho píchnout.

„Promiň, měl jsem ještě vod tý mojí buchtu, ale tu už sem zdlábl. Přeci jenom už bude pomalu poledne.“

Teda, co to s tím mistrem je? Nenadává mu, že došel pozdě do práce, neoptal se stran jeho zmalovanýho ksichtu, to není samo sebou, prohnalo se Žankovi hlavou.

Mistr Novotný usrkl horké kávy a ztěžka začal: „Jeňo, určitě sis všiml, jak začala ta vojna, že k nám jezdí stále míň aut na vopravu...“

„To víte, že jo, taky sem si říkal, že by sme měli dělat víc motorek a možná dát lidem vědět, že vopravíme aji jízdní kola. Možná i do nějaký zámečnický bysme se mohli pustit, vždyť dílna je dobře vybavená,“ skočil Žanek překotně mistrovi do řeči.

Mistr se nervózně poškrábal mezi obočím. „Počkej, Jendo..., heleď se, mně je to hrozně žinantní, ale musím ti něco povědět. Tý hokny je málo a už uživí sotva mě...“

„Pane mistr... snad nechcete říct...“

„Je mně to moc líto..., tolik roků sme tady společně makali, ale já už tě nemůžu dál cálovat.“

V nastalém tichu si Žanek ukryl hlavu do dlaní a nechtěl věřit tomu, že během tří dnů se jednomu může takhle z gruntu převrátit celej život.

„To tě takto zřídili voni?“ promluvil do ticha mistr Novotný a ukázal rukou směrem k Žankovu obličej.

Jelikož se Žanek tvářil nechápavě, mistr pokračoval: „Sbalilo tě přece to jejich gestapo, byls tam u nich, ne?“

Žanek nic neříkal, jen se na svého mistra dlouze zahleděl.

Mistrovy a Žankovy oči se na chvíli potkaly. Novotný s povzdechem začal: „Jo, víš, byli tady za mnou. To voni chtějí, abys u mě nemakal. Vytáhli na mě, že ta moja je poloviční Židovka, že mě to tady zavrou, že je to neárijskej majetek nebo co. Nezlob se na mě, musel sem to udělat!“

„Jo...“ stačil jen polohlasem utrousit Žanek a zafixoval svůj pohled na vrtačku vzadu v dílně. Přemýšlel, jestli to už je poslední rána, se kterou se musí teďka vypořádat. Na posranýho i hajzl spadne, říkával děda a měl recht.

„Tak já si vezmu nějaký věci, co tady mám...“

„Jeňo, počkej, klíče...“ zavolal mistr za odcházejícím Žankem a uhnul pohledem.

„Rozumím, auto je samozřejmě vaše. Vomlouvám se, nedošlo mi to... tady sou klíče. Pane mistr, děkuju vám za všecko. Na shledanou v lepších časech.“

„Žany, proč se nevyslíkáš? Kdes byl? Přišels vo parádně výživnej trénink předevcírem. Běhali sme úhlopříčky a honil nás jak nadmutý kozy. Kdo ti tak zmaloval ten ksicht? Žes zas někomu kéroval do baby.“ Otázky a komentáře spoluhráčů směrem ke kapitánovi mužstva v kabině na fotbalovém hřišti jen pršely.

Chvíli spoluhráče během tréninku pozoroval, jak se honí za kulatým nesmyslem. Hlava plná starostí a zbité tělo, které mu neumožnilo se k dění na hřišti osobně přidat, ho nakonec asi po dvaceti minutách bez rozloučení z hřiště vyhnaly.

Bezcílně se šoural Židenicemi s chmurnými myšlenkami, že s Annou se to nelepší, že ho za ní zase nepustili, až jej pohltil proud dělníků jdoucích ze směny ve Zbrojovce.